

Zapomenutý průkopník medicíny Med. et Chir. Dr. Augustin Göttinger

Vetešník J.

Komise pro historii oboru ČSARIM

Zdravotnická záchranná služba Olomouckého kraje, Olomouc

Úvod

Úspěšnou demonstrací inhalační éterové anestezie americkým dentistou Williamem T. G. Mortonem 16. října 1846 ve Všeobecné nemocnici v Bostonu započala éra moderní chirurgie.

Dějinný sled našich prvních inhalačních éterových anestezí

Historicky první operační výkon v inhalační anestezii éterem v našich zemích, amputaci paže nádence Anny Dlouhé, provedl ve čtvrtek 4. února 1847 primář brněnské Všeobecné nemocnice doktor Augustin Göttinger [1]. Dobře je známa pražská anestezie člena Řádu Milosrdných bratří Františka Celestýna Opitze z neděle 7. února 1847 v nemocnici Na Františku, všeobecně považovaná po dlouhou dobu za dějinné prvenství [2]. 8. února 1847 sanoval v éterové anestezii kariézní chrup čtyř žen a muže brněnský dentista Wilhelm Stock. V Olomouci byl 7. února 1847 úspěšně ověřen účinek inhalace par éteru na zdravých dobrovolnících a na pacientovi před operací. Čekalo se na „zvláštní nástroj k tomu určený“, originální obličejovou masku, která dorazila z Vídně až následující den. Přednosta olomoucké chirurgie Dr. Franz Hauser pak provedl 9. února 1847 „rukou mistrnou“ operaci močového měchýře, tzv. řez na kámen, anestezii podal chirurgický sekundář Dr. Josef Cyril Heller. Operovaný muž přežil a uzdravil se, po návratu vědomí a zotavení uvedl, že byl „...po celou dobu v nebi s obrovskou výhrou v loterii“ [3]. Profesor František Piřha z pražské Všeobecné nemocnice s užitím éteru zprvu váhal. Obával se aplikovat nový, v klinické praxi přeci jen dosud málo ověřený postup. Po úspěšném pokusu 9. února 1847 velmi rychle zavedl anestezii i na svém pracovišti a stal se dále jejím nadšeným propagátorem. Průkopnický čin Göttingerův byl nepochybně inspirován anestezii Dr. Franze Schuha ve Vídni 27. ledna 1847. Naše první éterové inhalační anestezie z počátku února 1847 proběhly díky existenci blízkých kolegiálních vazeb mezi protagonisty vídeňské medicínské školy, doktor Göttinger, doktor Hauser i pražský profesor Piřha byli všichni absolventy vídeňské univerzity. Mnich František „bratr Celestýn“ Opitz nebyl lékařem, podal anestezii jako pouhý magistr chirurgie. Informace o nové metodě bezbolestného operování získal mimo dostupná laická

tisková sdělení a minimum existujících odborných textů i z osobního dopisu řádového bratra Patrika, přímého účastníka bostonských událostí v říjnu 1846.

Med. et Chir. Dr. Augustin Göttinger

Doktor Augustin Göttinger se narodil 20. srpna 1806 v malé obci Radíkov u Hranic na Moravě, číslo popisné 37, do početné rodiny hajného Franze a Anny Göttingerových [4]. Ze skromných poměrů pocházející nadaný Augustin dokončil v lednu 1834 studia vídeňské medicíny úspěšnou obhajobou disertační práce „De emphraxi hypochondriorum“ [5]. V roce 1837 nastoupil na pozici ranhojiče, chirurga a porodníka do brněnské Všeobecné nemocnice. V letech 1839 (srátek 5. února) a 1846 uváděn jako chirurgický primář. S manželkou Aloisií (nar. 14. července 1816), dcerou obchodníka se sukem z Hranic na Moravě a s dětmi bydlel přímo v nemocnici (Anna Grund 1–3, dnes Pekařská 53, Brno) [6]. Celých deset roků po zakončení vídeňské univerzity, do počátku ledna 1844, splácel doktor Göttinger dlužnou částku za předchozí studium lékařství z prostředků nadace hraběte Windhaga, odpovídající výši více než jednoho celého ročního platu, 348 zlatých a 30 krejcarů, navíc ještě navýšenou o neuhrazený podíl předčasně zemřelého studijního kolegy doktora Birwase [7]. Tehdejší

Obr. 1. Podpis Med. et Chir. Dr. Augustina Göttingera

Z listiny „Löblicher Magistrat ...“ ze dne 8. ledna 1844 ve věci vyrovnání dlužné částky 348 zlatých a 30 krejcarů za studia medicíny. Archiv města Brna, fond Stará spisovna: In publicis SS 1784-1789(1851), inv. č. 54, fol. 1. Fotografie Kateřina Vetešníková, červenec 2024.

KORESPONDENČNÍ ADRESA AUTORA:

MUDr. Jakub Vetešník, vetesjak@seznam.cz

Článek přijat redakcí: 15. 8. 2024; Článek přijat k tisku: 2. 9. 2024

Cit. zkr: Anest intenziv Med. 2024;35(3):188-189

roční mzda přednosta brněnské nemocnice činila 300 zlatých společně s bezplatným otopem k nemocničnímu bytu. Veškerý majetek rodiny – vybavení domácnosti, byl věnem manželky.

Moravia, Brünn 1847, No 16, Samstag den 6. Februar

Zprávu o prvním použití éteru k amputaci paže nádenice Anny Dlouhé doktorem Augustinem Göttingerem v Brně přinesla čtenářům brněnská Moravia v rozšířeném sobotním vydání ze dne 6. února 1847 ve stati „*Das Einathmen des Schwefel-Aethers bei chirurgischen Operationen*“ – „*Vdechování sirného etheru u chirurgických operací*“. „Operace proběhla v čase kratším tří minut...“, když chirurgova zručnost byla spolu s až virtuózní rychlostí operování zásadním faktorem úspěšného přežití jakéhokoliv tehdejšího operačního výkonu. Pacientka „...byla po zákroku veselá myslí a prohlásila, že necítila vůbec nic“. U historické brněnské anestezie byli dále přítomni „...ředitel

ústavu Dr. Anton Krocak, první městský fyzik Dr. Anton Klehs a další jiní lékaři“. Zajímavostí je užití dnes zlidovělého odborného termínu „die Narkosis“ a označení „předního severoamerického geologa Dr. Jacksona“, bytného a přítele zubaře Williama T. G. Mortona za objevitele metody „vdechování par sirného etheru k bezbolestným chirurgickým operacím“.

Epilog

Přesně dva roky po podání první éterové inhalační anestezie, na počátku února 1849, se doktor Augustin Göttinger nakazil při ošetřování tyfových pacientů. Zemřel náhle 6. února 1849 v Brně [8]. Vdova Aloisie pak sama vychovala syny Augusta (nar. 19. prosince 1844) a Aloise (nar. 16. prosince 1846). I přes předčasný úmrtí manžela a nenahraditelnou ztrátu živitele rodiny umožnila oběma dětem studia medicíny ve Vídni, a tím tak pokračování otcem započaté lékařské profesní cesty.

PROHLÁŠENÍ AUTORŮ: Prohlášení o použití AI: Autor prohlašuje, že při psaní tohoto odborného článku nepoužil žádnou formu umělé inteligence. Všechny informace a analýzy jsou výsledkem jeho vlastního výzkumu, zkušeností a úsudku a důrazem na relevantní literaturu, primární zdroje a konzultace s odborníky v oboru. **Prohlášení o původnosti:** Práce je původní a nebyla publikována ani není zasílána k recentnímu řízení do jiného média. **Střet zájmů:** Autor prohlašuje, že nemá střet zájmů v souvislosti s tématem práce. **Financování:** Žádné. **Podíl autorů:** Autor. **Poděkování:** Poděkování autora paní PhDr. Miroslavě Menšíkové, historičce z Brna. **Projednání etickou komisí:** Nebylo.

LITERATURA

1. Das Einathmen des Schwefel-Aethers bei chirurgischen Operationen. Brno: Moravia; 1847; č. 16, 6. 2. 1847. Archiv Státní vědecké knihovny v Olomouci.
2. Pokorný J, Bohuš O, et al. Anesteziologie a resuscitace v České a Slovenské republice na cestě k oborové samostatnosti. Vydání 1. Praha: Pražská vydavatelská společnost; 1996: s. 11–14. ISBN 80-85369-36-2.
3. Vetešník J. Počátky etherové anestézie na Moravě v únoru 1847. Anesteziologie a intenzivní medicína. 2007;18(4):244–246. ISSN 1214-2158.
4. Matriční záznam narození Augustina Göttingera. Zemský archiv v Opavě, Matrika narozených obce Radíkov 1784–1844, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje 1571–1949. Inv. č. 6744, sign. L IV 33.
5. Göttinger A. Dissertatio medico – practica De emphraxi hypochondriorum. Vídeň; 1834. Národní lékařská knihovna Praha. Sign. D 88, č. MED 00155773.
6. Menšíková M. Internetová encyklopedie dějin Brna, Med.et Chir. Dr. Augustin Göttinger. Brno; 2024. https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15768.
7. Vymáhání částky 348 zlatých a 30 krejcarů. Archiv města Brna, fond Stará spisovna – In publicis sine signo (1657)1784–1789(1900). Zn. A1/12, inv. č. 54.
8. Matriční záznam úmrtí Augustina Göttingera. Moravský zemský archiv v Brně, Matrika zemřelých, Brno-Staré Brno u Nanebevzetí Panny Marie 1837–1882, fond Sběrka matrik 1579-1949 (1951). Zn. E 67, sign. 17186.